

УДК 347.77.028:631.526.32:339.13.001.25 (477)

Захарчук О. В.^{1*}, Завальнюк О. І.², Рябий А. С.³

¹ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, вул. Героїв Оборони, 10, м. Київ, 03127, Україна, *e-mail: zahar-s@ukr.net

²Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна

³Філія Українського інституту експертизи сортів рослин Вінницький обласний державний центр експертизи сортів рослин, вул. Польова, 1, с. Голубече, Крижопільський р-н, Вінницька обл., 24606, Україна

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБІГУ НАСІННЯ І САДИВНОГО МАТЕРІАЛУ В УКРАЇНІ

Стрімкий розвиток суспільно-виробничих і економічних відносин агропромислового комплексу, пов'язаний із набуттям Україною членства у світовій організації торгівлі та необхідністю побудови більш тісних інтеграційних зв'язків з Європейським Союзом, вимагає постійного удосконалення й оновлення організаційно-технологічних рішень, адаптованих до міжнародних стандартів, зокрема у сфері насінництва та селекційних досягнень, які визначають науковий прогрес у рослинництві.

Вітчизняна галузь селекції та насінництва сьогодні переживає не найкращі часи: ефективність державної програми формування і здійснення насінневої політики дуже низька, а контроль в насінництві через постійне реформування відповідних органів вкрай недостатній. Як наслідок, має місце незаконний обіг насіння сортів сумнівного походження, сортів невизнаних або насіння низької якості. Офіційна статистика сортових посівів відсутня, через що неможливо прослідкувати за використанням інтелектуальної власності та виплатою роялті, а відповідно й податків до державної скарбниці (остання статистична інформація по сортовим посівам була в 2006 році).

Дослідження показують, що головною загрозою для держави є нелегальний обіг насіння і занадто мала обізнаність фермерів про переваги пов'язані з використанням кондиційного насіння. «Сірий» ринок насіння в Україні, де відбуваються тіньові сплати роялті за використання інтелектуальної власності без сплати відповідних відрахувань у державний бюджет країни, оцінюється приблизно більш як на 90 %.

Насінництво у перспективі має розвиватися по ринковому шляху за умов створення і функціонування цивілізованого, прозорого, регульованого державою ринкового обігу насіння і садивного матеріалу.

Досить цікавим та необхідним для вивчення може бути досвід використання кондиційного (сертифікованого) та некондиційного (FSS – Farm Saved Seed – насіння для власних потреб) насінневого матеріалу країнами Європейського Союзу, та зокрема Литвою.

Продаж кондиційного посівного матеріалу пшениці у деяких країнах ЄС сягає 75–90 % (Данія, Нідерланди), середнє використання в Європі – близько 50 %. Близько 16 % виробничих посівів висівається сертифікованим посівним матеріалом у Польщі. Це один із найгірших результатів серед країн

Європейського Союзу. У цій класифікації, за Польщею знаходиться лише Литва – лише 8 %.

У Литві, як і в інших країнах світу, за використання кондиційного насіння виплачуються ліцензійні платежі (роялті). За використання некондиційного насіння (FSS) прийнято сплачувати селекційні платежі. Якщо ліцензійні платежі виплачуються за 1 тону реалізованого сортового насіння пшениці у рамках 30–34 EUR, то за селекційне насіння цього ж сорту, яке фермер «зробив» для себе зі свого минулого року врожаю виплачуються селекційні платежі розміром 2,5–3,0 EUR за 1 га, або 50 % від розміру роялті на 1 га посіву.

Тобто, національна селекція має змогу отримувати додаткове фінансування на її розвиток за рахунок висіву як кондиційного, так й некондиційного насіння того ж сорту. За їх розрахунками від ліцензійних платежів селекціонери отримують лише 20 %, інші 80 % – селекційні платежі за рахунок використання Farm Saved Seed – насіння для власних потреб.

Підтримка селекціонерів у всьому світі є досить болючою темою. Також це саме можна сказати про використання законних прав на інтелектуальну власність для вітчизняних селекціонерів. Якщо проаналізувати реалізацію найбільшими вітчизняними селекційними компаніями, то можна відмітити, у нас досить низький рівень продажу кондиційного насіння. Рівень його продажу навіть нижчий, чим у Литовській Республіці. Для прикладу: селекційно-генетичний інститут реалізовує в рік 12–13 тис. т кондиційного насіння, це орієнтовно дає змогу отримати лише близько 10,0 млн грн ліцензійних платежів (роялті). А за використання товаровиробниками Farm Saved Seed – насіння для власних потреб сортів селекційно-генетичного інституту (беремо для розрахунку площу виробничих посівів сортами СГІ – 3,5 млн га) необхідно було б заплатити ще 300,0 млн грн селекційних платежів.

Для врегулювання відносин між селекційними організаціями та фермерами у Литві діє закон, який регламентує основні правила на ринку насіння та захисту інтелектуальних прав. Основне правило, це те, що фермери зобов'язані за законом за використання збережених в господарстві насіння для власних потреб відповідних сортів платити згідно декларації про сортові посіви, яку вони здають обов'язково щороку насінневим агенціям (насінневим асоціаціям). Ключовими моментами в законі також є те, що:

насіння для власних потреб має бути оброблено та використано у власному виробничому процесі фермера;

фермери не можуть продавати, купувати, передавати по бартеру або іншим чином насіння для власних потреб за межі свого господарства;

правила Farm Saved Seed на насіння для власних потреб застосовуються на насіння, яке було оброблено навіть у іншому місці, або взято безпосередньо з комори;

насіння для власних потреб не може бути збережено на фермі без дозволу селекціонерів на задіяні для виробничого процесу його сорти.

Основні послуги, що надаються насінневими агенціями (насінневими асоціаціями) різних країн, в тому числі й Литви, це:

контроль підприємців та фермерів, які укладають з селекціонерами ліцензійні угоди для виробництва і маркетингу сертифікованого насіння;

збір і перевірка інформації, пов'язаної з використанням пільг на звільнення від сплати;

збір і контроль інформації для виконання агенцією обробки зібраного матеріалу охоронюваних сортів для висіву;

здійснення колективної системи справляння плати за Farm Saved Seed – насіння для власних потреб;

підтримка законного використання охоронюваних сортів рослин і, зокрема, порушення виключного права через незаконний збут насіння.

Як бачимо, їх діяльність спрямована на регулювання ринку насіння в країні, тим самим приносячи відчутні вигоди для фермерів, селекціонерів та насінницьких компаній.

Вважаємо, що основними шляхами вирішення проблем комерційного обігу насіння і садивного матеріалу та виплат за використання інтелектуальної власності мають бути:

розробка чіткого прозорого механізму отримання ліцензійних платежів на основі реального відображення використання вартості насіння і садивного матеріалу, використовуючи ліцензійні та субліцензійні угоди та їх реєстрацію незалежним органом обліку, нагляду та контролю – насінневою агенцією чи насінневою асоціацією;

підтримка національної селекції за рахунок використання селекційних платежів за Farm Saved Seed – насіння для власних потреб, що використовуються на сьогодні товаровиробниками без погодження із селекціонерами;

запровадження обов'язкової декларації щодо сортових виробничих посівів сільськогосподарськими товаровиробниками, які є власниками землі сільськогосподарського призначення площею від 25 га та більше.

УДК 631.52:664.5; 635.13

Зведенюк А. П., Фучеджи Д. Ф., Жмурко А. Г.

Институт генетики, физиологии и защиты растений АНМ, ул. Пэдурий, 20, г. Кишинев, 2002, Республика Молдова, e-mail: asm_igfpp@yahoo.com

АГРОТЕХНИЧЕСКИЕ ПРИЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОЖАЙНОСТИ И КАЧЕСТВА СЕМЯН ОВОЩНЫХ КУЛЬТУР

Производителям овощной продукции нужны семена и дешевые (конкурентоспособные), и качественные. Следовательно, разработка эффективных, малозатратных приемов производства семян за счет использования новых технологических решений без снижения сортовых и посевных качеств в современных условиях удорожания энергоресурсов является весьма актуальной задачей.

В семеноводстве моркови столовой эффективным приемом является использование зимующей рассады. Для ее получения семена сорта 'Красавка'